

Dag held

Op het juiste moment de juiste muziek brengen, dat kon David Bowie. De popheld van generaties overleed zondag, 69 jaar oud.

Door **Gijsbert Kamer**

Elk jaar een ander imago, een nieuwe muziekstijl en altijd even orgineel en betoverend. David Bowie duwde de popmuziek in de jaren zeventig met elke plaat een nieuwe richting in. Hij nam je met zijn muziek bij de hand en voerde je naar onbekend terrein, waar je niet meer weg wilde. Met zijn prachtige diepe stem kon hij behagen en verontrusten en zaaide hij keer op keer verwarring. Zijn muziek bood troost, maar gaf vaak ook stof tot nadenken. Een blik op Bowie, één noot van zijn liedjes was genoeg om je even uit de grauwe realiteit van de jaren zeventig te halen.

Met het overlijden van David Bowie is een van de allergrootsten uit de popmuziek heengegaan. De popster overleed zondag, twee dagen na zijn 69ste verjaardag, in New York aan de gevolgen van leverkanker. Vooral in de jaren zeventig was hij bepalend voor het verloop van de popgeschiedenis, met albums als *The Rise And Fall Of Ziggy Stardust And The Spiders From Mars* (1972), *Young Americans* (1975), *Station To Station* (1976) en *Low* (1977). Elpees die experimenteel en vernieuwend waren maar ook, in liedjes als *The Jean Genie*, *Rebel Rebel*, *Fame*, *Golden Years* en *Sound And Vision*, altijd hitsingles bevatten.

Met de single en het album *Let's Dance* in 1983 had hij het meeste succes, maar het waren de in de jaren zeventig gemaakte songs waaraan Bowie het meest zal worden herinnerd. Al laat hij met het op zijn verjaardag verschenen *Blackstar* een ongekend sterke zwanenzang na. Het is zijn indrukwekkendste album sinds *Scary Monsters (And Super Creeps)* uit 1980 en ook een van de best ontvangen platen uit zijn carrière.

Die carrière begon vijftig jaar geleden overigens moeizaam. David

Robert Jones, zoals Bowie op 8 januari 1947 in het Londense Brixton werd geboren, had tijd nodig om in te zien dat hij zich het beste kon profileren als solo-artiest. Want met zijn bandjes als de King Bees, The Manish Boys en The Lower Third midden jaren zestig lukte het maar niet om door te breken. Jones, die vanwege een in een stoeipartij opgelopen beschadiging aan zijn ogen vanaf zijn 15de met twee verschillend gekleurd lijkende ogen door het leven ging, noemde zich sinds 1967 David Bowie. Een naamsverandering om verwarring te voorkomen met Davy Jones, zanger van The Monkees. Daarna ging het met zijn carrière iets beter. Hij bracht zijn titelloze debuutalbum uit en had in eigen land een hitje met *The Laughing Gnome*. Daarna dreigde opnieuw de vergetelheid.

Die werd afgewend in 1969 met het liedje *Space Oddity*, mooi getimed in het jaar van de eerste menselijke stappen op de maan. Toch zou het daarna nog drie jaar duren voordat de naam David Bowie meer ging betekenen dan die man van dat ene liedje over astronaut Major Tom.

De zomer van 1972 blijkt een keerpunt in de moeizaam verlopende popcarrière. Bowie had weliswaar wat goede kritieken gekregen op zijn albums *The Man Who Sold The World* (1970) en *Hunky Dory* (1971), maar het was zijn creatie van de fictieve rock-'n-rollheld Ziggy Stardust met wie hij wereldwijd doorbrak. Dat begon in Engeland met een foto en een tv-optreden. De foto is van Mick Rock, gemaakt op 17 juni in Oxford, en laat een gehurkte Bowie zien, die zijn mond drukt tegen de op het kruis van Mick Ronson hangende gitaar. Deze zogeheten 'fellatio'-foto werd enkele weken later gevolgd door een optreden van Bowie met zijn *Spiders From Mars* in BBC's muziekprogramma *Top of the Pops*. Ze speelden het liedje *Starman*

van het dan net verschenen album *Ziggy Stardust*. Bowie sloeg liefdevol een arm om de schouder van Mick Ronson: een uiting van genegenheid die destijds voor een man ongehoord was. Het waren dan ook de jaren dat Bowie met rebels genoeg speelde met zijn androgyne uiterlijk: op de hoes van *The Man Who Sold The World* poseert hij in een elegante jurk.

Die 6de juli 1972 staat sindsdien te boek als de datum waarop Bowie een popster werd. *Starman* werd net als het *Ziggy Stardust*-album een enorme hit. Maar Bowie had in die zomer veel meer noten op zijn zang. Zo redde hij met zijn productie van het album *Transformer* de carrière van de door hem bewonderde Lou Reed, die bij zijn platenmaatschappij aan een zijden draadje bungelde. Ook schonk hij een van zijn allerbeste liedjes, *All The Young Dudes*, aan de al even noodlijdende rockband Mott The Hoople.

Waar hij de tijd vandaan haalde, is een raadsel. Maar tussendoor toerde hij als Ziggy Stardust de wereld over en nam hij in New York het album *Aladdin Sane* op, dat hij zelf omschreef als het relaas van Ziggy Stardust in Amerika.

De popwereld was dankzij Bowie en zijn extravagante Ziggy Stardust-uitdossingen en de hit *The Jean Genie* in 1973 in de ban van glamrock, maar

Dag b

E

was alweer op zoek naar nieuwe muzikale uitdagingen.

Elk album dat hij sindsdien zou uitbrengen, zou een andere muzikale stijl kennen, wat hem de bijnaam 'muzikale kameleon' zou opleveren. Het distopische, als muzikale vertolking van George Orwells 1984 bedoelde, *Diamond Dogs* (1974), klonk heel anders dan het soulvolle, tegen disco aanleunende album *Young Americans* (1975) – dat weer weinig gemeen had met ijzige, door de elektronische muziek van Kraftwerk beïnvloede platen (*Low*, *Heroes* en *Lodger*) uit zijn zogenoemde Berlijnse periode (1976-1979).

Bowie ontpopte zich gaandeweg als iemand met het talent om op het juiste moment de juiste muziek te maken. Hij vond de discofunk in liedjes als *Fame* en *Young Americans* niet uit, maar absorbeerde die van soulplaten uit Chicago en de muziek van James Brown. Ook was hij niet de eerste die met lange stukken elektronische synthesizermuziek hele plaatkanten wist te vullen. Maar hij bracht deze muziek, door die te integreren met hitgevoeliger liedjes, wel onder de aandacht van een groot en cultureel breed georiënteerd publiek. Dat was bijzonder in een tijd waarin een duidelijk onderscheid bestond tussen hitparademuziek en elpeemuziek. Aan de ene kant was er medio jaren zeventig de toegankelijke, drie-minutenpop van Abba en aan de andere kant waren er bands als Genesis en Pink Floyd, met hun breed uitgesponnen klanktapijten. David Bowie wist raad met beide uitersten van het spectrum.

En hij bleef zichzelf keer op keer vernieuwen. Als een van de weinigen artiesten groot geworden in de vroege jaren zeventig, liet hij zich niet wegzetten door de punkbeweging, maar liet zich er juist door inspireren. Ging iedereen ging in 1977 kort en schreeuwerig rocken, al kijkend naar New York en Londen, Bowie zag de vernieuwing juist elders, bijvoorbeeld in Berlijn. Zijn zogenoemde Berlijn-trilogie en de platen *The Idiot* en *Lust For Life*, die hij in 1977 maakte met Iggy Pop – een andere held van hem – zouden van een onschatbare

waarde blijken voor de muziek van postpunkbands als Joy Division, The Human League en Japan.

Hitparadejunkies of liefhebbers van 'serieuze' elpeemuziek: iedereen die in de jaren zeventig opgroeide, wist wie David Bowie was. En Bowie wist hoe hij zijn publiek keer op keer het beste kon bescapen. Zo had hij in 1983 al goed door dat er weinig te vernieuwen viel en dat het tijd was om alle maskers af te doen en gewoon feest te vieren. Popmuziek was niet meer exclusief voor jongeren op zoek naar een nieuwe eigen identiteit.

Er mocht bovendien gewoon worden gedanst. Het met discoproducer Nile Rodgers gemaakte *Let's Dance* zou in 1983 Bowies grootste verkoop-succes worden. Het was een uitbundige, toegankelijke popplaat, zonder dubbele bodems of diepere experimentele lagen. Zo transparant had Bowie eigenlijk nooit geklonken, al vonden veel critici het nieuwe Bowie-geluid vlak en een knieval voor de commercie.

Handig inhakend op het groter wordende belang van nostalgie in de popmuziek en gebruikmakend van de videoclip, het nieuwste speeltje in de muziekindustrie, werd Bowie populairder dan ooit. Daar speelde hij op in door het organiseren van een grote stadiontournee, die zomer 1983 ook de Rotterdamse Kuip aandeed.

Deze Serious Moonlight Tour zou een mooi afscheid zijn geweest, maar het werd het begin van een lange periode waarin Bowie creatief zwakte. Zoekende naar partners had hij weliswaar hits (*Under Pressure* met Queen, *This Is Not America* met Pat Metheny), maar coherente albums kwamen er niet meer uit zijn handen. Artistiek dieptepunt waren de twee platen die hij in 1989 en 1991 met zijn rockband Tin Machine maakte, en ook daarna leek Bowie zoekende. De trendsetter was trendvolger aan het worden, met verwijzingen naar britpop op *Black Tie White Noise*, industriële rock van Nine Inch Nails op *1.Outside* (1995) en drum & bass op *Earthling* (1997), die nogal geforceerd aandedden.

Live maakte hij hooguit in kleine zalen (*Paradiso*, 1997) nog indruk,

nieuwwaardige evenementen waren zijn platen en concerten steeds minder. Ook zijn naam als acteur, die in 1976 begon met de hoofdrol in Nicolas Roeg's *The Man Who Fell To Earth*, leek na successen als *Merry Christmas*, *Mr. Lawrence* (1983) en *Twin Peaks: Fire Walk With Me* (1992) te vervagen.

De plaat *Reality* deed iedereen in 2003 weer een beetje opveren, maar tijdens een optreden in Duitsland, begin 2004, werd de popster onwel: een hartaanval. David Bowie zou hierna nooit meer een concert geven. Hij trok zich terug in de warme beschutting van zijn gezin: vrouw Iman en inmiddels 15-jarige dochter Alexandra.

In de jaren die volgden, gingen er geruchten over vermeende ziekten van Bowie, maar zelf reageerde hij daar niet op. Hij gaf geen interviews meer, ook niet toen op zijn 66ste verjaardag ineens een nieuw liedje van hem verscheen op YouTube (*Where Are We Now?*) en een nieuw album werd aangekondigd, *The Next Day*, zijn eerste in tien jaar. Een goede rockplaat, niet meer. Weer was Bowie niet de vernieuwer die de luisteraar nieuwe muzikale inzichten bood, zoals in zijn hoogtijdagen.

Dat gebeurde wel op *Blackstar*, de plaat die vorige week verscheen en prompt tot zijn beste werk werd gerekend. David Bowie die, naar nu blijkt, al anderhalf jaar leed aan kanker, heeft zijn zwanenzang net op tijd voltooid. Zoals hij vorige maand ook nog niet kon zien hoe in New York, 'off-Broadway', onder leiding van Ivo van Hove, directeur van Toneelgroep Amsterdam, zijn theaterstuk *Lazarus* in première ging.

In het titelnummer van de voorstelling, dat ook op *Blackstar* te horen is, zingt David Bowie:

*Look up here, I'm in heaven
I've got scars that can't be seen
I've got drama, can't be stolen
Everybody knows me now*

Kijkend naar boven zien we geen littekens, maar horen we zijn muziek. Liedjes waarmee generaties popliefhebbers groot zijn geworden – en vele generaties zullen blijven intrigeren.

**De zomer van
1972 blijkt
een keerpunt
in de
moeizaam
verlopende
popcarrière**